

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sanctierecht in Europa: Erkenning van domeinen

Schuyt, P.M.; Schoep, G.K.; Cleiren, C.P.M.; Leun, J.P. van der

Citation

Schuyt, P. M. (2010). Sanctierecht in Europa: Erkenning van domeinen. In G. K. Schoep, C. P. M. Cleiren, & J. P. van der Leun (Eds.), *Meijers-reeks* (pp. 113-120). Deventer: Kluwer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/16634>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/16634>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Sanctierecht in Europa:

Erkenning van domeinen

P.M. Schuyt[■]

'k Vloog door Europa's nacht
'k Zag onder me hoe gouden nerven
Haar steden gouden sterrenpracht
Verbonden met de zwakker verven

[Uit: Teus Schep, Morgenrood over Europa]

INTRODUCTIE

Op 5 december 2011 moet het Kaderbesluit inzake de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op strafvonnissen waarbij vrijheidsstraffen of tot vrijheidsbeneming strekkende maatregelen zijn opgelegd, met het oog op de tenuitvoerlegging ervan in de Europese Unie¹ in de Nederlandse wet zijn geïmplementeerd. Met dit kaderbesluit wordt beoogd regels vast te stellen volgens welke een lidstaat een vonnis van een andere lidstaat erkent en de sanctie ten uitvoer legt. Dit alles ter bevordering van de reclasering van de gevonnisde persoon. Dit kaderbesluit kan worden gezien als belangrijke vervolgstap in de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in het sanctierecht, naast kaderbesluiten die de wederzijdse erkenning regelen van andere, niet vrijheidsbenemende, sancties² en proeftijdbeslissingen.³ Het tenuitvoerleggen van vreemde vonnissen is echter niet onproblematisch, zeker niet als de meningen over de gepaste straf per lidstaat verschillen. Bekend is het verwijt dat Nederland wordt gemaakt dat met name drugsdelicten te licht worden bestraft. Dit is voor bepaalde landen reden om niet, of slechts onder bepaalde voorwaarden, mee te werken aan een overdracht van de tenuitvoerlegging aan Nederland. Met dit verschil in beoordeling van de strafwaardigheid kampt ook de Nederlandse rechter die over de tenuitvoerlegging van een vreemd vonnis in Nederland moet beslissen. Hij kan, door middel van de zogenaamde exequaturprocedure uit artikel 31 WOTS, de buitenlandse straf omzetten in een Nederlandse straf, naar Nederlandse maatstaven. Daarbij kan hij echter de oorspronkelijk opgelegde

■ Mr. drs. P.M. Schuyt is universitair hoofddocent Straf- en strafprocesrecht aan het Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden. Delen van de tekst van deze bijdrage zijn in afwijkende vorm opgenomen in: P.M. Schuyt, *Verantwoorde straftoemeting* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2009.

1 Kaderbesluit 2008/909/JBZ van de Raad van 27 November 2008 (Pb EU L327), p. 27-45.

2 O.a. Kaderbesluit 2005/214/JBZ van de Raad van 24 februari 2005 (Pb EU L76), p. 16-30.

3 Kaderbesluit 2008/947/JBZ van de Raad van 27 november 2008 (PB L 16 337), p. 102-122.

straf, naar buitenlandse maatstaven, niet geheel negeren. Het kan daardoor voorkomen dat in één gevangenis twee mensen zitten die zijn veroordeeld voor hetzelfde feit, maar die twee zeer verschillende straffen moeten uitzitten. Datzelfde is het geval als de straf niet wordt omgezet, maar direct wordt tenuitvoergelegd op grond van artikel 43 WOTS.

Na implementatie van het bovengenoemde kaderbesluit is het voor Nederland niet langer mogelijk een straf van een andere lidstaat via de executurprocedure om te zetten. De straf die door de ene lidstaat is opgelegd, zal door de andere moeten worden tenuitvoergelegd. Verschillen in de beoordeling van de strafwaardigheid zullen dan nog duidelijker zichtbaar worden, niet in de laatste plaats daar waar de straffen worden tenuitvoergelegd: in de gevangenis. Het is in dit licht interessant om te bezien hoe die strafwaardigheid door wetgevers tot uitdrukking wordt gebracht en welke rol Europa daarin speelt.

2 DE ERNST VAN HET FEIT EN HET STRAFMAXIMUM

In Nederlandse wet is op ieder delict een maximale straf gesteld. En hoewel deze maximale straf bij de meeste delicten niet vaak wordt opgelegd, is de betekenis ervan groot, vooral voor wat betreft de rol van de wetgever bij de strafoplegging. Met het vaststellen van het strafmaximum per delict legt deze het kader vast waarbinnen de rechter bij bewezenverklaring van een delict de straf moet bepalen. Het strafmaximum vertegenwoordigt de ernst van het feit en door het strafmaximum te bepalen, geeft de wetgever impliciet aan hoe ernstig een feit is, op zichzelf en in relatie met andere strafbare feiten. In de Memorie van Toelichting bij de Wet Vermogenssancties van 1983 formuleerde de wetgever dit als volgt:

'Bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht is ernstig getracht de relatieve zwaarte van de als misdrijf strafbaar gestelde feiten in de hoogte van de maxima tot uiting te brengen. Hoewel thans niet meer alle gezichtspunten die daarbij een rol hebben gespeeld in dezelfde mate gelden, biedt het toen vastgelegde en naderhand op enkele onderdelen wat gewijzigde patroon nog steeds een verantwoorde grondslag voor de waardering van de ernst der onderscheiden feiten.'⁴

De ernst van het feit is geen objectief gegeven. Otte kwalificeert het strafmaximum als 'codificatie van de geschoktheid van de rechtsorde door een bepaald type misdrijf'.⁵ Het strafmaximum is daarmee ontvankelijk voor maatschappelijke veranderingen. Door maatschappelijke ontwikkelingen kunnen gevoelens over de ernst van het feit veranderen. Zo worden (zinloos) geweld, agressie, zaken die gevoelens van onveiligheid oproepen etc.,

⁴ Kamerstukken II 1977/78, 15 012, nr. 3, p. 29.

⁵ M. Otte 'Waarom en hoe straffen wij culpoze veroorzakers van verkeersongevallen', in: *Trema Straftoemingsbulletin*, 2003-3, p. 51.

de laatste jaren als ernstiger ervaren dan een jaar of twintig geleden. Dit wil niet zeggen dat deze zaken meer voorkomen of zwaardere vormen hebben aangenomen, maar dat er meer aandacht voor is (onder andere in de media), zodat een en ander meer voor het voetlicht komt en het 'gezicht van het strafrecht' kleurt. Daardoor worden deze zaken als ernstiger bestempeld, wat een roep om hogere straffen tot gevolg heeft. Door het strafmaximum te verhogen laat de politiek zien dat de geluiden uit de samenleving serieus worden genomen en dat niet wordt voorbijgegaan aan de veranderende opvattingen. 'De wetgever signaleert verschuivingen in maatschappelijke opvattingen en ontwikkelingen in de rechtspraak en geeft aan deze, na een beoordeling vanuit de eigen verantwoordelijkheid, door middel van wetswijziging verder gevolg'.⁶ Dit heeft in de laatste vijftien jaar geresulteerd in (wetsvoorstellen tot) verhoogde strafmaxima, waarin maatschappelijke tendensen duidelijk zichtbaar zijn. Zo vond in 1995 een wijziging plaats in het strafmaximum van kinderporno (art. 240b Sr) van drie maanden naar vier jaar gevangenisstraf, en in 2004 in het strafmaximum discriminatie door twee of meer personen (art. 137c Sr) van één naar twee jaren gevangenisstraf. Op 1 juli 2009 zijn de strafmaxima van mensenhandel (art. 273f Sr) en het beroepsmatig vervaardigen, verspreiden of bezitten van kinderporno (art. 240b lid 2 Sr) verhoogd, van zes naar acht jaar. Bovendien zijn aan art. 273f Sr en een aantal zedendelicten (zie art. 248 Sr) diverse strafbeïnvloedende omstandigheden toegevoegd, zoals het plegen in vereniging en de jonge leeftijd van de slachtoffers van mensenhandel. Deze veranderingen zijn een rechtstreeks gevolg van de maatschappelijke discussie die op deze terreinen wordt gevoerd:

'De menselijke verontwaardiging over deze vorm van moderne slavernij is groot en groeiende. Recente mensenhandelzaken hebben de actualiteit beheerst en de rechtsorde geschokt. [...] In het licht van de maatschappelijke herwaardering van de ernst van mensenhandel is een verhoging naar mijn mening op haar plaats. Met de voorgestelde wijziging wordt de ernst van het feit beter tot uitdrukking gebracht'.⁷

Belangrijk is ook te noemen de wijziging in de regeling van dood door schuld in het verkeer. De maximumstraf die daarvoor kan worden opgelegd is in 1998 verhoogd van één jaar gevangenisstraf naar maximaal negen jaar. Dit is een duidelijk voorbeeld van een tendens om tegen bepaalde, de verkeersveiligheid in het gevaar brengende, handelingen strenger te kunnen optreden.⁸ De huidige zorg om het toenemende geweld en de aandacht voor dierenwelzijn is terug te vinden in de totstandkoming van de Wet herijking

⁶ Kamerstukken II 2002/03, 28 484, nr. 7, p. 3.

⁷ Kamerstukken II 2008/09, 31 386, nr. 9, p. 6.

⁸ J. de De Hullu, I.M. Koopmans & Th.A. de Roos, *Het wettelijk strafmaximum*, Deventer: Gouda Quint 1999, p. 91.

wettelijke strafmaxima,⁹ op basis waarvan de strafmaxima bij onder andere (eenvoudige) mishandeling, dood door schuld, dierenmishandeling en dierenverwaarlozing en het bezit van steekwapens in 2006 zijn 'herijkt' (lees: verhoogd), omdat de op de strafbare feiten gestelde strafmaxima 'thans op zichzelf en in hun onderlinge verhouding niet meer tot uitdrukking behoeven te brengen in welke mate het strafbare feit maatschappelijk onaanvaardbaar wordt geacht'.¹⁰ Ook het argument dat wordt gebruikt bij de verhoging van de straf op dood door schuld illustreert dat de wetgever deze graadmeter voor de ernst van het feit aanpast op basis van het maatschappelijk oordeel daarover:

'Het belangrijkste argument daarvoor [= de verhoging van het strafmaximum; PS] is dat de strafmaxima van negen maanden voor dood door schuld en zes maanden voor lichamelijk letsel door schuld niet langer aansluiten bij het maatschappelijk oordeel over de ernst van deze misdrijven in de huidige samenleving. Wie zich aanmerkelijk onvoorzichtig gedraagt en daardoor de dood van een ander of zwaar lichamelijk letsel bij een ander veroorzaakt, verdient een ernstiger strafrechtelijk verwijt te kunnen worden gemaakt'.¹¹

Overigens is het niet geheel onproblematisch om geluiden uit de samenleving direct te vertalen naar verhoging van strafmaxima. Het is belangrijk dat een strafmaximum niet klakkeloos wordt verhoogd, bijvoorbeeld naar aanleiding van veranderde opvattingen in de samenleving. Uit een studie van De Hullu e.a. (1999) blijkt dat het huidige Wetboek van Strafrecht (in ieder geval tot 1999) redelijk consistent is voor wat betreft de verschillende strafmaxima en hun onderlinge verhoudingen. Met de vele (in mijn ogen ondoordachte) strafverhogingen die onder meer met de Wet herijking wettelijke strafmaxima zijn doorgevoerd, komt het evenwicht binnen het raamwerk hevig in de knel. De voorstellen tot het verhogen van strafmaxima zijn meestal ingegeven door incidenten, door de tijdelijke opleving van de belangstelling voor een bepaald delict of een bepaalde delictsoort. De emoties die daarbij ontstaan leiden tot voorstellen tot verhoogde strafmaxima die 'op zichzelf' staan en weinig oog hebben voor de strafmaxima van soortgelijke feiten. Er moet voor worden gewaakt dat dit evenwicht niet wordt verstoord. Hierbij wordt een appèl gedaan op de wetgever om inderdaad, zoals hij zelf aangeeft, 'alleen na een beoordeling vanuit de eigen verantwoordelijkheid de strafmaxima te wijzigen'.¹²

9 *Kamerstukken II 2002/03*, 28 484. Zie voor een kritische noot over de totstandkoming van deze wet: P.M. Schuyt, 'Wetgeving in een dramademocratie', *Sancties 2007*, p. 205-209.

10 *Kamerstukken II 2002/03*, 28 484, nr. 3, p. 1.

11 *Kamerstukken II 2001/02*, 28 484, nr. 3, p. 7.

12 *Kamerstukken II 2002/03*, 28 484, nr. 7, p. 3.

3 DE ERNST VAN HET FEIT EN EUROPA

De maximumstraf is dus niet alleen maar een begrenzer voor de strafopleggende rechter, het is ook een signaal dat de wetgever afgeeft over de ernst van het feit. Doorgaans moet 'wetgever' dan worden verstaan als 'nationale wetgever'. Maar strafmaxima worden al lang niet meer alleen vastgesteld door de nationale wetgever. Ook de Europese unie krijgt steeds meer invloed op de strafoplegging, onder meer door voorschriften voor de strafmaxima. Met de kaderbesluiten die zich (mede) richtten op de hoogte van de straf, werd een nieuwe term geïntroduceerd: de zogenaamde minimum maximumstraf. Met dit instrument worden de lidstaten verplicht om bij een bepaald delict een maximumstraf van minimaal een bepaalde hoogte in de wet op te nemen. Hiermee krijgt Europa ook een stem in de nationale strafmaxima en dus de mate van ernst die aan een bepaald delict wordt gekoppeld. Naast de introductie van minimale maximumstraffen wordt de invloed van Europa op de nationale strafmaxima ook op een andere wijze zichtbaar. Reeds een aantal keer werden lidstaten verplicht om bepaalde strafverhogende omstandigheden in de wet op te nemen, waarbij relatief sterk werd aangegeven hoe deze omstandigheden moeten worden ingevuld en wat hun strafverhogende werking (minimaal) moet zijn. Een mooi voorbeeld hiervan is de strafverhogende omstandigheid 'terroristisch oogmerk', waarbij zowel sprake is van een verplichte minimum maximumstraf als de verplichting tot het opnemen van deze omstandigheid in de wet.

In artikel 83a Sr wordt gedefinieerd wat onder een 'terroristisch oogmerk' moet worden verstaan:

'het oogmerk om de bevolking of een deel der bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of internationale organisatie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen.'

Deze definitie is een vrijwel letterlijke vertaling van het oogmerk zoals omschreven in kaderbesluit inzake terrorismebestrijding van de Europese Unie,¹³ dat op zijn beurt (deels) is gebaseerd op het Internationaal Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme. Aangezien de bepalingen rechtstreeks voortvloeien uit een kaderbesluit van de Europese Unie zal bij eventuele interpretatieproblemen kunnen worden geput uit overwegingen die aan dat besluit ten grondslag liggen. Hiermee wordt duidelijk dat Europa, naast onze eigen wetgever, ook een bron wordt voor rechtsinterpretatie. De strafverhogende omstandigheid 'terroristisch oogmerk' is in acht artikelen in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. Deze artikelen bevatten zelf

13 *Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164)*, p. 3-7.

geen misdrijven, maar bepalen dat het strafmaximum van een of meer aan de artikelen voorafgaande delicten de tijdelijke gevangenisstraf op die delicten met de helft wordt verhoogd, indien ze worden gepleegd met een terroristisch oogmerk. Bij die delicten waar een maximumstraf van vijftien jaar kan worden opgelegd wordt het maximum bij aanwezigheid van een terroristisch oogmerk levenslange gevangenisstraf of een tijdelijke gevangenisstraf van dertig jaar.¹⁴ Alle delicten waarin het terroristisch oogmerk als strafverhogende omstandigheid is opgenomen, staan vermeld in art 83 sub 2 of sub 3 Sr. Dit heeft tot gevolg dat door het aanwezig zijn van dit bijzondere motief een delict als 'terroristisch misdrijf' wordt gekwalificeerd en ontstaan gekwalificeerde delicten als 'gijzeling met een terroristisch oogmerk' (art. 282b Sr) en 'doodslag met een terroristisch oogmerk' (art. 288a Sr).

De strafbeïnvloedende omstandigheid 'terroristisch oogmerk' is in 2004 in de wet opgenomen en vloeit als gezegd voort uit een kaderbesluit van de Europese Unie.¹⁵ Dit besluit verplicht de lidstaten maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om ervoor te zorgen dat bepaalde, in het besluit genoemde, opzettelijke gedragingen, die door hun aard of context een land of een internationale organisatie ernstig kunnen schaden en die overeenkomstig het nationale recht als strafbare feiten zijn gekwalificeerd onder bepaalde, in het besluit genoemde, omstandigheden als terroristische misdrijven worden aangemerkt.¹⁶ Ten aanzien van de sancties die kunnen worden opgelegd verplicht het besluit de lidstaten om de wet zo aan te passen dat op de door het besluit genoemde delicten voor zover ze in verband staan met terroristische misdrijven, 'doeltreffende, evenredige en afschrikwekkende straffen worden gesteld' en dat vrijheidsstraffen kunnen worden opgelegd die hoger zijn dan de straffen die de nationale wet kent voor dezelfde feiten, gepleegd zonder terroristisch oogmerk.¹⁷ Ten aanzien van het leiden van een terroristische groep en het deelnemen aan een terroristische organisatie¹⁸ noemt het besluit een ondergrens voor de maximumstraf, een minimum maximumstraf.¹⁹ De vraag bij welke delicten deze strafverhogende omstandigheid moest worden opgenomen werd volledig beantwoord door het kaderbesluit. Alle delicten waarop dit motief een strafverhogende werking heeft zijn ter herleiden tot de verplichtingen uit het kaderbesluit.²⁰

14 Zie art. 114a, 120a, 176a, 304a, 415a Sr. In art. 130a Sr, dat geldt voor art. 123 en 124 Sr is die laatste zinsnede niet opgenomen, aangezien op art. 123 en 124 geen tijdelijke gevangenisstraf van 15 jaar staat.

15 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164), p. 3-7.

16 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164), art. 1.

17 Art. 5 lid 1 en 2 en (t.a.v. rechtspersonen) art. 8 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164).

18 In Nederland uiteindelijk strafbaar gesteld in art. 140a Sr.

19 Art. 5 lid 3 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164).

20 'Bij de aanwijzing van de onderhavige misdrijven is het kaderbesluit en de daarin besloten liggende vaststelling dat het bij terroristische misdrijven om ernstige misdrijven gaat, uitgangspunt geweest.' Zie *Kamerstukken II 2001/02*, 28 463, nr. 3, p. 5 en bijlage 2.

Wat is de reden om het terroristisch oogmerk als strafverhogend aan te merken? Ook hiervoor wordt aangesloten bij het kaderbesluit waarin wordt overwogen:

'De Europese Unie is gegrondvest op de universele menselijke waardigheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit, eerbiediging van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden. Zij berust op het beginsel van democratie en het beginsel van rechtsstaat, welke beginselen de lidstaten gemeen hebben. Terrorisme is een van de ernstigste schendingen van deze beginselen.'²¹

De nationale wetgever heeft daar weinig aan toe te voegen in de motivering van de strafverhogende werking van deze omstandigheid:

'Uit het voorgaande vloeit voort dat dit wetsvoorstel bij de aangewezen ernstige misdrijven [...] een zware strafverhoging wil verbinden aan de aanwezigheid van het 'terroristisch oogmerk'. Naar de mening van de regering is dat ook verantwoord: het oogmerk stelt een eis die voldoende exact omschreven is en die de voorgestelde strafverhoging kan dragen.'²²

Overigens is in dit kader interessant op te merken dat het kaderbesluit op basis waarvan het terroristische oogmerk in de Nederlandse wet is opgenomen, ook de verplichting bevat om maatregelen te nemen om de verhoogde straffen bij aanwezigheid van een terroristisch oogmerk te kunnen verminderen als de dader afstand doet van zijn terroristische activiteiten en de administratieve of justitiële autoriteiten informatie verstrekt die zij niet op andere wijze hadden kunnen verkrijgen en hen helpt om de gevolgen van het strafbare feit te voorkomen of te verminderen, de andere daders te identificeren of hen voor het gerecht te brengen, bewijs te vergaren of te voorkomen dat nieuwe terroristische misdrijven worden begaan.²³ De Nederlandse wetgever heeft deze verplichting niet zo opgevat dat er een nieuw artikel moest worden opgenomen met 'relatief strafverlichtende omstandigheden'. Volgens de minister kunnen de bestaande mogelijkheden uit de Gratiwet hiervoor worden benut. Ook de bepaling uit artikel 44a Sr (toezeggingen aan getuigen) zou hiervoor kunnen worden toegepast, al merkt de minister wel op dat de voorwaarden uit het kaderbesluit nogal afwijken van de voorwaarden genoemd in art. 44a Sr.²⁴

21 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164), p. 3.

22 *Kamerstukken II 2001/02*, 28 463, nr. 3, p. 3.

23 Kaderbesluit 2002/475/JBZ (PB L 164), art. 6.

24 *Kamerstukken II 2001/02*, 28 463, B, p. 6.

4 TOT SLOT

Het bovenstaande laat zien dat de 'Europa' een steeds vaster voet aan de grond krijgt in het nationale sanctierecht, onder meer bij de vaststelling van strafmaxima. Waar de nationale wetgever op diverse plaatsen uitdrukkelijk aangeeft dat in het strafmaximum de opinie van de samenleving over strafwaardigheid van een feit tot uitdrukking wordt gebracht, ontstaat een 'mede-wetgever', die een andere samenleving vertegenwoordigt. Voor een goed begrip van het nationale sanctierecht is het belangrijk om dat te onderkennen. Door wederzijdse erkenning van strafvonnissen, ook wanneer die ingrijpende sancties als vrijheidsbenemende sancties inhouden, wordt het voor lidstaten noodzakelijk elkaar, elkaars sanctierecht en elkaars tenuitvoerleggingspraktijken beter te leren kennen. Ook is het belangrijk in gesprek te raken over de ernst van het feit en de daaraan gekoppelde strafmaxima (en wellicht ook strafminima). Dat is reeds gebeurd bij de totstandkoming van kaderbesluiten zoals het hierboven besproken kaderbesluit met betrekking tot de terroristische misdrijven. Het vaststellen van minimum maximumstraffen is een begin tot het vaststellen van de minimale ernst van het feit. Dit zal in de toekomst een vervolg gaan krijgen, daarvan ben ik overtuigd. Met het wederzijds erkennen van strafvonnissen zullen verschillen nog duidelijker boven tafel komen. Verschillen in opgelegde straffen en verschillen in de (wijze van de) tenuitvoerlegging daarvan. Ook verschillen waarop wordt omgegaan met de regelingen van vervroegde en/of voorwaardelijke invrijheidstellingen zullen een duidelijker rol gaan spelen. De lidstaten zullen op dit punt nooit tot harmonisatie komen, daarvoor zijn de wortels voor dit onderdeel van het recht te nationaal georiënteerd. Maar wellicht zal de 'wetgever Europa' wel een steeds steviger stam bieden, waaraan de lidstaten als eigen takken kunnen uitgroeien. Misschien zal het net zo gaan als met talen die afkomstig zijn van dezelfde familie. In Europa worden veel Romaanse talen gesproken, die alle zeer van elkaar verschillen, maar waar dezelfde stam toch steeds zichtbaar blijft. Voor veel talen in Europa geldt dat de spreker van een romaanse taal, zeker degene die kennis draagt van de stam daarvan, het Latijn, tot op zekere hoogte zonder al te veel moeite andere romaanse talen kan lezen en begrijpen. De toerist die geen Frans, Spaans of Italiaans spreekt zal wellicht moeite hebben om de weg te vragen in deze talen. Hij zal echter de bordjes in het museum zonder al te veel moeite kunnen ontcijferen. Zo zal het wellicht ook gaan met het sanctierecht in Europa. Door wederzijdse erkenning, die mogelijk is juist vanwege gemeenschappelijke wortels en gemeenschappelijke uitgangspunten, ontstaat wellicht wederzijdse interesse. Van domeinvervlechting zal dan niet direct sprake zijn, van domeinerkenning noodzakelijkerwijs wel.